

بررسی عوامل ارتقا مشارکت شهروندان همدانی در اجرای مصوبه های شورای شهر

سوده باقری ریزی

کارشناسی ارشد مدیریت استراتژیک، دانشگاه پیام نور، ساوه، ایران. (نویسنده مسئول).
sudeh.bagherii92@yahoo.com

مصطفی غیاثیان

کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، دانشگاه پیام نور، ساوه، ایران.
ce.mghiasian@yahoo.com

محمد احمدی

استادیار گروه مدیریت، دانشگاه پیام نور، ساوه، ایران.
ahmadib1284@gmail.com

شماره ۳۹ بهار ۱۴۰۰ (جلد دوم) / صص ۸۳-۹۶
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره چهارم)

چکیده

امروزه مشارکت شهروندان در اداره شهرها نقش بسیار مهمی در افزایش سرعت توسعه و بهبود کیفیت جوامع دارد. تلاش در افزایش میزان مشارکت و نزدیکی به مردم همواره یکی از عوامل اصلی توسعه یافتگی محسوب شده و تحقق آن از دغدغه های اصلی مسئولین هر کشوری بوده است. تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل ارتقا مشارکت شهروندان همدانی در اجرای مصوبه های شورای شهر صورت گرفته است. این تحقیق از نظر دسته بندی بر اساس هدف، کاربردی است و از نظر جمع آوری اطلاعات توصیفی- پیمایشی می باشد. جامعه آماری این تحقیق کلیه شهروندان همدانی در مناطق چهار گانه این شهر بوده و حجم نمونه مورد بررسی بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر تعیین گردیده است، که از این تعداد، ۱۹۹ نفر را زنان و ۱۸۵ نفر را مردان تشکیل داده اند. اطلاعات میدانی مورد نیاز به وسیله پرسشنامه حاصل شده است و برای اندازه گیری پایایی سوالات پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. روایی این پژوهش نیز به روش روایی محتوا مورد بررسی و تایید قرار گرفته است. فرضیات پژوهش با استفاده از آزمون های آماری نظیر کولموگوروف- اسمیرنوف و رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج بدست آمده از پژوهش، بیانگر این موضوع بود که تمام فرضیات تحقیق مورد تایید قرار گرفته اند. بدین معنی که هشت عامل رضایتمندی، رعایت عدالت، اطلاع رسانی، استقبال شورا از مشارکت مردمی، اعتمادسازی، عوامل فرهنگی، عوامل اقتصادی و عوامل مذهبی بر میزان مشارکت مردم در اجرای مصوبات تاثیر مستقیم دارند.

واژه های کلیدی: شورا، مشارکت، مصوبه، کمیسیون، شهروندی.

مقدمه

دموکراسی مستلزم این است که شهروندان در حکومت تاثیرگذار باشند که این امر نیز بستگی به مشارکت شهروندان دارد. مشارکت علاوه بر این که باعث موفقیت مردم در فعالیت های خودگردان و خود تنظیمیشان می شود. اعتماد، مهارت ها و دانش مردم را که محصول نهایی مشارکت است، افزایش می دهد (کویت و کویت، ۲۰۰۷). مشارکت عمومی که تعهد و

راهنمایی مردم در فرایند برنامه ریزی را تضمین می کند، مهم ترین مقوله در فرایند توسعه و تحول شهرهای آینده می باشد (ابو سمح و عارف، ۲۰۰۹).

شهروندان جوامع امروز، حل مشکلات و بهبود زندگی و محیط شهری خود را در گروهی انتخاب نمایندگانی صالح و با تجربه در اداره امور شهر می دانند. بدین منظور در زمان انتخابات مربوطه با جدیت و اشتیاق در پای صندوقهای رأی حضور میابند و به کاندیداهای مورد نظر خود رأی می دهند. با آغاز به کار منتخبین مردم، آنان در راستای وظایف خود و بر اساس صلاح و مصلحت عمومی دست به تصویب مصوبه هایی به امید بهبود شرایط زندگی مردم می زنند. اما این مصوبات که در راستای سهولت شرایط زندگی توسط نمایندگان خود مردم مصوب شده غالباً توسط شهروندان اجرا نمی شود و آنان در پی استتکاف یا یافتن سایر روشها و مراجع برای به اصطلاح دور زدن این قوانین بر می آیند.

عدم یا مشارکت کم مردم در مصوبات شورای شهر همواره باعث ایجاد اختلال در وظایف شورا، بوروکراسی زیاد، به کار گیری کمیسیون ها و جریان های موازی جهت بر طرف کردن مشکلات فوق و به تبع آن صرف هزینه زمانی و مالی بسیار توسط شورا و مردم می شود. ناراحتی و ایجاد فاصله بین مردم و نمایندگان منتخب، تاخیر در وصول جریان درآمدی شورا و به تبع آن به تاخیر افتادن اجرای پروژه های شهری از جمله سایر مسایل قابل ذکر می باشد. نوآوری که این پژوهش درصدد پاسخ به آن برآمده، آن است که چه عواملی بر مشارکت شهروندان همدانی در اجرای مصوبه های شورای شهر تاثیر گذار است و چگونه میتوان میزان مشارکت مردم در این حوزه را افزایش داد.

ادبیات موضوعی

از نظر مفهومی واژه مشارکت را می توان به معنای شراکت و همکاری در کاری، امری یا فعالیتی و حضور در جمعی، گروهی و سازمانی جهت بحث و تصمیم گیری، چه به صورت فعال و چه به صورت غیرفعال دانست (علوی تبار، ۱۳۷۹: ۱۵). از منظر کارکردی و نظام مندی مشارکت را «سازوکاری برای بقاء، توسعه و تعالی نظام اجتماعی دانسته اند که توسعه نیافتن ساختارهای لازم برای مشارکت و نهادی کردن آن به انقراض نظام اجتماعی و سقوط سیاسی آن می انجامد.» (مردوخی، ۱۳۷۳: ۷۱).

جدول (۲): مفهوم مشارکت از دیدگاه صاحب نظران

صاحب نظران	تعریف	مفهوم
کلارک و رابرتز (۱۹۷۳)	مشارکت شامل هر فرایندی است که از طریق آن افراد سهمی در رسیدن به تصمیم های مدیریتی توسعه دارند.	فرایند
پیترسون (۱۹۸۹)	مشارکت سیستمی از مدیریت است که در قالب آن افراد بر تصمیم های توسعه ای اثر می گذارند.	نفوذ و کنترل
رامرز (۱۹۶۹)	مشارکت کلیه اشکال اعمال قدرت توسط زبردستان است، که از نظر آنها مشروع جلوه کند.	شکل اعمال قدرت
لاک، شویچی و لاتام (۱۹۸۸)	مشارکت تصمیم گیری مشترک است و باید از تصمیم گیری دستوری و یا تفویض اختیار به غیر تمیز داده شود.	تصمیم گیری
واوم ولوتانز (۱۹۷۷-۱۹۵۹)	مشارکت عبارت است از ادراک هر فرد از میزان نفوذی که بر تصمیم گیری دارد و مقایسه آن با میزان نفوذ واقعی وی در تصمیم گیری.	ادراک نفوذ

مشارکت شهروندی: مشارکت شهروندی را می توان به معنای شرکت و حضور جدی، فعال، آگاهانه و ارادی سازمان یافته و موثر افراد، گروه ها و سازمان های شهری در فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زندگی شهری برای نیل به اهداف جمعی شهری دانست (اکبرپور، ۱۳۸۷). از این رو مشارکت وسیله ای می باشد برای تبدیل یک شهرنشین بی تفاوت به یک شهروند، یعنی تبدیل شهرنشین به انسانی که با محیط خود رابطه‌ی ذهنی- عاطفی داشته و مسؤولیت داشته و مسؤولیت بهسازی محیط خود را در یک همیاری مستمر با دیگران بدیهی ببیند (سانوف، ۱۹۹۹). شهروندی به عنوان یک پدیده اجتماعی مدرن از مؤلفه‌های محوری نظام های امروزی و شاخصی کلیدی برای نشان دادن تحقق دموکراسی در یک جامعه مدرن است. در واقع شهروندی پایگاهی است که به تمامی افرادی که عضو تمام عیار اجتماع هستند داده می شود. این افراد همه دارای جایگاه برابر، حقوق، وظایف و تکالیف متناسب با این پایگاه اجتماع هستند.

سطوح مشارکت شهروندی: در خصوص سطوح مختلف مشارکت مردمی در طرح های شهری دیدگاه های مختلفی وجود دارد که صور متنوعی از مشارکت را محقق می سازد. این صور را می توان در هفت سطح طبقه بندی نمود.

۱- **مشارکت خودانگیخته:** مردم خودمبتکر پروژه بوده، جهت منابع و کمک های فنی با نهادهای دیگر تماس می گیرند. مردم، کنترل منابع پروژه را همچنان در دست خود حفظ می نمایند. در صورت حمایت دولت و نهادهای غیردولتی چنین پروژه هایی می توانند به اجرای کامل برسند.

۲- **مشارکت تعاملی (کنشی):** مبتکر پروژه یک نهاد خارجی است که در ارتباط با مردم محلی فعالیت می نماید. مشارکت به عنوان یک حق شهروندی تلقی نشده، تنها وسیله ای جهت رسیدن به اهداف پروژه می باشد. مردم در تحلیل مسائل، تدوین برنامه های اجرایی و تشکیل نهادهای اجرایی و مدیریتی مشارکت می نمایند. لذا مردم تاثیر زیادی بر نحوه استفاده از منابع دارند.

۳- **مشارکت عملکردی:** مشارکت از سوی نهاد خارجی به عنوان وسیله ای جهت تحقق پروژه، به خصوص کاهش هزینه ها از طریق ارایه نیروی کار و مدیریت رایگان تلقی می شود. برای مثال مردم بعد از این که تصمیمات مهم از سوی نهاد خارجی گرفته شد و اهداف پروژه مشخص می شوند، جهت تحقق اهداف تعیین شده، مشارکت می کنند. نهایتاً در چنین شیوه مشارکت، مردم در جذب اهداف موردنیاز خارجی، از اهداف خود دست می کشند.

۴- **مشارکت بخاطر انگیزه های مادی:** مردم تنها به واکنش نسبت به انگیزه های مادی، مشارکت می نمایند. (مثلاً در مقابل عرضه کار، پول و یا غذا دریافت می نمایند و یا مثلاً در پروژه های خود یاری به شرط عرضه نیروی کار و ایجاد ساختمان، زمین و خدمات دریافت می نمایند).

۵- **اطلاعات دهی و مشورت کردن:** نظرات مردم جهت تعیین نیازها و اولویت های مردم گرفته می شود. لیکن، میزان جمع آوری اطلاعات و کنترل تحلیل ها بوسیله ی نهاد خارجی از طریق تشخیص مسأله و راه حل های موردنظر معین می شود. هیچ قدرت تصمیم گیری به مردم داده نشده، به علاوه مجریان پروژه هیچ تعهدی نسبت به تحقق اولویت های مردم بعهدہ نمی گیرند.

۶- **مشارکت انفعالی:** به مردم گفته می شود که چه چیزی انجام خواهد شد، بدون اینکه نظرات آنها خواسته شده و یا قدرتی در تغییر امور داشته باشند یا بتوانند تغییر در اوضاع ایجاد نمایند.

۷- صورت و فریب (ظاهر فریبانه): تظاهر به مشارکت است که انجام می پذیرد. بعنوان مثال، نمایندگانی در هیأت های رسمی گماشته شده باشند، بدون اینکه این افراد انتخاب شده و یا قدرتی داشته باشند.

بررسی نظریات مشارکت شهروندی

نظریه ارنشتاین: ارنشتاین در مقاله ای که برای اولین بار در ۱۹۶۹ منتشر شد، مفهوم مشارکت را به نحوی روشن تعیین کرد. وی از «مشارکت شهری» با عنوان «قدرت شهروندی» استفاده کرد و از تشبیه آن با «نردبان مشارکت» استفاده نمود. نردبان هشت مرحله ای ارنشتاین به شکل ذیل است: در پایین ترین سطح نردبان ارنشتاین هیچ قدرتی برای شهروندان وجود ندارد، به عبارت دیگر، عدم مشارکت در دو رده خود را نشان می دهد که وی آنها را دستکاری و درمان می خواند.

جدول (۲): نردبان مشارکت ارنشتاین

این مرحله که پله نهایی نردبان مشارکت است فراتر از مراحل قبل علاوه بر مشارکت در تصمیم گیری کنترل و نظارت بر مسئولین را نیز در بر می گیرد.	۸- کنترل شهروندی (Citizen control)	قدرت شهروندی
در این پله قسمتی از امور به خود شهروندان واگذار می گردد و نظرات و پیشنهادات آنها اجرا می گردد و صرفاً شکل یک طرفه ای ندارد.	۷- تفویض قدرت (Delegated power)	
این مرحله پذیرش شهروندان از طرق مختلف مشارکتی بعنوان شریک سود و زیان پروژه ها را در بر می گیرد.	۶- شراکت (Partoer ship)	
پله ای از نردبان که بر اساس آن شهروندان ضعیف از سهمی بهره مند می گردند که خشمشان فروکش کند. تصمیم گیری نهایی با صاحبان قدرت است.	۵- تسکین بخشی (Placation)	اجازه ورود
این مرحله با در اختیار قراردادن اطلاعات به شهروندان از آنها نظرخواهی می نماید. اما ضمانتی جهت اجرا نمی باشد.	۴- مشاوره (Consultation)	
آگاه کردن شهروندان از حقایق موجود را شامل می گردد و هدف آن اطلاع رسانی عمومی است.	۳- انتقال اطلاعات (informing)	
این نوع عدم مشارکت، غیرصادقانه است. هدف پیدا کردن راه و چاره ای برای دیدگاه و رفتارهایی است که یک موسسه خودش با آنها موافق نیست	۲- درمان (Therapy)	عدم مشارکت
شکل های ساختگی را از مشارکت تدارک دیده که هدف واقعی آنها آموزش شهروندان برای قبول کارهایی است که از قبل تکلیفش روشن است.	۱- دستکاری و تقلب (manipulation)	

به نظر ارنشتاین دستکاری به این به این معنا است که بعضی سازمان های دولتی شکل ساختگی از مشارکت را تدارک دیده اند که هدف واقعی آنها آموزش شهروندان برای قبول کارهایی است که از قبل تکلیفش روشن شده است (حبیبی، ۱۳۸۴: ۱۷). در پله بعدی شکل دیگری از عدم مشارکت را معرفی می کند که درمان نام گرفته است؛ این نوع مشارکت هم غیرصادقانه و هم خودخواهانه است. پله های دیگر این نردبان اطلاع رسانی و مشاوره است؛ این مرحله به معنی آگاه کردن شهروندان از حقایق موجود در مورد برنامه های موجود است. اطلاع رسانی، مشاوره و کسب نظر شهروندان در صورتی که واقعی باشد و جریان اطلاعات، یک سوبه نباشد، مفید می باشد.

نظریه هومند: دسته ای از نظریات پیرامون مشارکت به مفاهیم پاداش و تنبیه توجه دارند. در نظر آنها آنچه موجب بروز یک رفتاری می شود و پایداری آن را سبب می گردد، پاداش حاصل از انجام آن است. مفروض اصلی این دیدگاه آن است که انسان های رفتارهایی از خود ابراز می کنند که نتایج پاداش دهنده ای برای آن ها داشته باشد (غفاری، ۱۳۹۰: ۳۴). بر طبق این نظریه دو قضیه مطرح می گردد:

قضیه موفقیت: اگر عملی از فردی سر بزند و پاداش دریافت کند، احتمال تکرار آن افزایش پیدا می کند. بر پایه این قضیه اگر مشارکت به عنوان یک رفتار از سوی فردی ابراز شود و پاداش دریافت کند، (مثلاً: منافع مادی حاصل از آن یا منزلت اجتماعی) احتمال آن که تمایل فرد به رفتار مشارکتی افزایش یابد بیشتر است (همان، ۳۴).

قضیه ارزش: هر چه نتیجه یک کنش برای شخص با ارزش تر باشد، احتمال بیشتری دارد آن کنش را دوباره تکرار کند. (همان، ۳۴). در حقیقت اگر نتیجه مشارکت برای فرد ملموس تر و عینی تر باشد، تشویق و تحسین عاملی مهم در تکرار آن خواهد بود

نقش شورای اسلامی شهر در مشارکت مدنی

شورا از درون جامعه مدنی بر می خیزد و برابند حرکت سیاسی مردم در محلی ترین سطح است. شورا، صرف نظر از انواع آن، منعکس کننده حق مردم در سازماندهی و ایجاد سازمان هایی است که برای پاسداری از حقوق و منافع آنان شکل می گیرد. به همین دلیل، شورا را پایه ای ترین شکل سازمان دهی اجتماعی و توزیع فضایی قدرت سیاسی می توان نام برد. علاوه بر توزیع قدرت و تمرکززدایی قدرت، شورا بستر اجتماعی شدن سیاسی مردم و جزئی از فرایند شهرسازی است و محل بروز حقوق شهروندی نیز بشمار می رود. شورا نماد عقلانیت سیاسی، نهاد برای تقویت همبستگی، گذر به خودگردانی، گذشتن از منافع فردی برای نفع جمعی، پاسداری از نفع شخصی از طریق عقلانیت و عمل جمعی است. توزیع قضایی قدرت سیاسی از طریق شوراها تامین کننده خواست و اراده مردم و به منزله اجرای شیوه خاصی از دموکراسی است. بدین جهت، ساکنان هر محل با داشتن توقعات مشترک برای حل امور خود، با مشارکت در انتخابات محلی، افرادی را از میان خود به منظور بهره گیری از امکانات محلی و توانایی های خودجوش بر می گزینند و این آخرین و عالی ترین سطح اجرایی دموکراسی در نظام سیاسی کشورهاست (شیخ، ۱۳۸۱: ۱۹).

پیشینه پژوهش

باغستانی برزکی (۱۳۸۷) در تحقیقی به بررسی تأثیر آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی بر توسعه شهروندی فعال و پاسخگویی و شفافیت شهرداری تهران پرداخته است. جامعه آماری تحقیق مذکور شهروندان تهرانی و حجم نمونه مورد بررسی ۳۸۱ نفر بوده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد که آگاهی از حقوق شهروندی باعث افزایش مشارکت مردم و انجام تکالیف شان و افزایش مشارکت باعث بهبود عملکرد و پاسخگویی و شفافیت شهرداری و سازمان های تابعه آن می شود.

همچنین قدرجانی و قیطرانی (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی روش های ارتقا مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی مساکن فرسوده (منطقه جولان همدان) پرداختند. جامعه آماری پژوهش فوق شهروندان ساکن در منطقه جولان همدان و حجم نمونه

مورد بررسی ۳۷۰ نفر بوده است. نتایج نشان دادند که جلب مشارکت مردم از طریق عواملی مانند اعتمادسازی در بین مردم، ایجاد ضمانت اجرایی از سوی دولت، مشوق‌های مالی و غیره با لحاظ کردن ساختارهای اجتماعی فرهنگی اقتصادی، امکان دستیابی به افزایش مشارکت را ایجاد می‌کند.

در مقاله ای دیگر، جاوید و فتاحی زفرقندی (۱۳۹۲) تحت عنوان راهکارهای مشارکت مردم در اداره حکومت اسلامی به این نتیجه رسیدند که گرچه نباید از اهمیت مشارکت داوطلبانه چشم پوشی کرد، اما بیشترین تاثیر در مورد افزایش مشارکت مردم توسط عامل زمینه سازی توسط خود دولت صورت می‌گیرد. به این معنی که دولت یا نهاد های وابسته با سیاست گذاری های صحیح، استقبال و محیا کردن زمینه مشارکت مردم بیشترین تاثیر را در افزایش مشارکت مردم خواهند داشت.

همچنین ذبیحی و همتی (۱۳۹۲) در تحقیقی راهکارهای ارتقا مشارکت شهروندی با تاثیر از تعالیم اسلامی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تکیه کردن بر مفاهیم دینی و بازگو کردن احادیث و روایات مرتبط با اهمیت بحث مشورت و شورا، در مجامع و نهاد های مذهبی باعث ترغیب و در نتیجه افزایش مشارکت مردم می‌گردد.

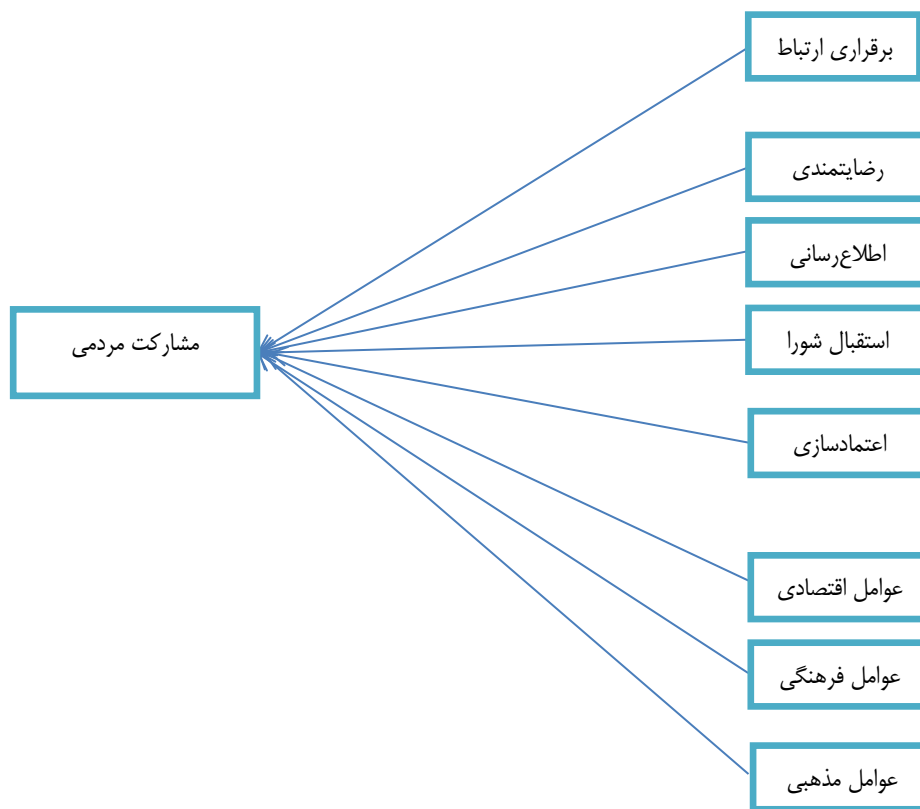
در پژوهشی دیگر بهاری نژاد و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود به بررسی اثر کیفیت محیطی بر میزان مشارکت شهروندان در اجرای طرح های توسعه شهری پرداختند. جامعه آماری تحقیق مذکور شهروندان کرمانشاهی و حجم نمونه مورد بررسی ۴۰۰ نفر بوده است. نتایج این پژوهش نشان دادند که رابطه معناداری میان عوامل دخیل در کیفیت محیط زندگی و افزایش مشارکت مردمی وجود دارد.

همچنین یوسفی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی روابط متقابل شهروندان و سازمان سرمایه‌گذاری و مشارکت های مردمی به منظور ارتقا مشارکت شهروندی پرداختند. جامعه آماری تحقیق ایشان شهروندان تهرانی و حجم نمونه آنان ۳۸۴ نفر بوده است. نتایج این تحقیق نشان دادند که وجود بنیان‌های اجتماعی افزایش آگاهی شهروندان عملکرد و رضایت مردم بر افزایش مشارکت آنان موثر است.

الگوی مفهومی پژوهش

به منظور شناسایی رابطه میان مولفه های تحقیق و نوع روابط بیان شده در فرضیات از مصاحبه های اولیه و ادبیات موضوعی برگرفته از تحقیق قدرجانی و قیطرانی (۱۳۹۱) استفاده شده است. در این الگو فرض می‌گردد که هشت مولفه برقراری عدالت، رضایتمندی، اطلاع رسانی، استقبال شورا، اعتماد سازی، عوامل اقتصادی، فرهنگی و مذهبی به طور مستقیم بر ارتقا مشارکت مردم تاثیر دارند.

شکل (۱): الگوی مفهومی تحقیق

بر اساس الگوی مفهومی فوق فرضیه های تحقیق به شرح ذیل تدوین شدند:

- ۱- رضایتمندی مردم از عملکرد شورا بر مشارکت آنان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۲- رعایت عدالت بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۳- آشنایی و اطلاع رسانی وظایف شورا بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۴- استقبال شورا از مشارکت مردمی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۵- جلب اعتماد مردم توسط شورا بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۶- عوامل فرهنگی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۷- عوامل اقتصادی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.
- ۸- عوامل مذهبی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد.

روش شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر دسته بندی بر اساس هدف، کاربردی است و از نظر جمع آوری اطلاعات توصیفی- پیمایشی می باشد. برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق برای ادبیات موضوعی، از اسناد و مدارک، کتب، مجلات و گزارشات، نشریات تخصصی و تحقیقات انجام شده مرتبط و پایان نامه ها استفاده گردید. اطلاعات میدانی مورد نیاز به وسیله پرسشنامه حاصل

شده است. برای اندازه‌گیری پایایی پرسش نامه، از روش آلفای کرونباخ^۱ استفاده شده است که با استفاده از نرم افزار spss برای سوالات این پرسشنامه حداقل مقدار ۰/۷۲ بدست آمد که بیانگر پایایی بسیار خوبی می باشد. همچنین برای تایید روایی با راهنمایی خبرگان فن اقدام به توزیع پرسشنامه به طور تصادفی در بین اعضای جامعه آماری شد و با اصلاحات مکرر پرسشنامه نهایی به دست آمد.

جامعه آماری این تحقیق کلیه شهروندان همدانی در مناطق چهار گانه شهر همدان می باشند. برای اینکه بیشترین حجم نمونه و کمترین میزان خطا را داشته باشیم، با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۴ نفر برای حجم نمونه تعیین گردید، که این تعداد شامل ۱۹۹ نفر زن و ۱۸۵ نفر مرد بودند. هشت عامل رضایتمندی، رعایت عدالت، اطلاع رسانی، استقبال شورا از مشارکت مردمی، اعتمادسازی، عوامل فرهنگی، عوامل اقتصادی و عوامل مذهبی متغیرهای اصلی این تحقیق بودند که پس از فرضیه سازی با استفاده از آزمون های آماری نظیر کولموگوروف- اسمیرنوف و رگرسیون تاثیرشان بر میزان مشارکت مردم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته های تحقیق

در این مرحله با تجزیه و تحلیل، داده هایی که از طریق به کارگیری ابزارهای تحقیق فراهم آمده اند را خلاصه، کدگذاری، دسته بندی و در نهایت پردازش می کنیم تا زمینه برای برقراری انواع تحلیل ها و ارتباط بین این داده ها به منظور آزمون فرضیه ها فراهم آید. در جدول ذیل میانگین و انحراف معیار متغیرهای تحقیق آمده است:

جدول (۳): میانگین، میانه و انحراف معیار متغیرهای تحقیق

متغیرها	میانگین	انحراف معیار
رضایتمندی	۳,۵۴	۰,۸۵
رعایت عدالت	۳,۹۱	۰,۹۷
اطلاع رسانی	۳,۷۱	۰,۷۴
استقبال شورا از مشارکت	۴,۶۲	۰,۵۹
اعتمادسازی	۳,۹	۰,۶۹
عوامل فرهنگی	۳,۲۲	۰,۸۷
عوامل اقتصادی	۳,۸۲	۰,۶۹
عوامل مذهبی	۳,۶۹	۰,۵۴
مشارکت مردمی	۴,۴۵	۰,۷۵

متغیر استقبال شورا از مشارکت مردمی با میانگین ۴,۶۲ بیشترین میانگین و متغیر عوامل فرهنگی با میانگین ۳,۲۲ کمترین میانگین را از بین متغیرهای تحقیق به دست آورده اند. در این مرحله برای اینکه از نوع توزیع متغیرهای تحقیق از حیث نرمال یا غیر نرمال بودن مطمئن شویم و به تبع آن نوع آزمونی که بعد از آن باید بکار ببریم را مشخص سازیم، از آزمون کولموگوروف- اسمیرنوف (KS) استفاده کرده ایم:

¹ Cronbachs alpha method

جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در مورد متغیرهای تحقیق

متغیرها	کولموگروف-اسمیرنوف	اعتبار آزمون
رضایتمندی	۲,۲۳	۰,۰۷
رعایت عدالت	۴,۰۵	۰,۶۱
اطلاع رسانی	۱,۷۵	۰,۰۹۵
استقبال شورا از	۵,۵۲	۰,۰۸۴
اعتمادسازی	۲,۶۳	۰,۱۱
عوامل فرهنگی	۳,۲۵	۰,۲۳
عوامل اقتصادی	۴,۲۶	۰,۰۹۷
عوامل مذهبی	۲,۲۳	۰,۰۷۶
مشارکت مردمی	۲,۲۲	۰,۰۸

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر اعتبار آزمون برای متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰,۰۵ است بنابراین، توزیع داده ها از نوع نرمال می باشد و برای آزمون فرضیه های تحقیق، آزمون رگرسیون که از نوع پارامتریک می باشد مورد استفاده قرار می گیرد. همانطور که جدول ذیل نشان می دهد اعتبار آزمون برای ثابت مدل کمتر از ۰,۰۵ است بنابراین می توان گفت که مقدار ثابت در مدل وجود دارد و چون اعتبار آزمون برای همه فرضیه های تحقیق کمتر از ۰,۰۵ بوده است. بنابراین رابطه معنی دار بین تمامی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته وجود دارد و تمامی هشت فرضیه مطرح شده در این پژوهش مورد تایید قرار گرفته اند:

جدول (۵): آزمون رگرسیون بین متغیرهای مستقل با متغیر

آماره آزمون	سطح معنی داری	ضرایب استاندارد شده	ضریب	مشارکت	متغیر مستقل	مدل
						ثابت مدل
۷,۲۵۸	۰,۰۰۰		۰,۱۷			ثابت مدل
۱۰,۲۹۷	۰,۰۰۰	۰,۴۶۶	۲,۶۳	مشارکت	رضایتمندی	رضایتمندی
۵,۷۳۰	۰,۰۰۰	۰,۲۸۱	۰,۱۵۷	مشارکت	رعایت عدالت	رعایت عدالت
۳,۴۸۳	۰,۰۰۱	۰,۱۵۷	۰,۱۱۴	مشارکت	اطلاع رسانی	اطلاع رسانی
۴,۱۰۴	۰,۰۰۰	۰,۱۸۸	۰,۱۸۸	مشارکت	استقبال شورا از مشارکت مردمی	استقبال شورا از مشارکت مردمی
۹,۰۲	۰,۰۰۰	۰,۴۱۹	۰,۰۳۶	مشارکت	اعتمادسازی	اعتمادسازی
۷,۶۹۲	۰,۰۰۰	۰,۳۴۱	۰,۲۱۳	مشارکت	عوامل فرهنگی	عوامل فرهنگی
۶,۹۲۷	۰,۰۰۰	۰,۳۳۸	۰,۲۶۷	مشارکت	عوامل اقتصادی	عوامل اقتصادی
۲,۸۳۳	۰,۰۰۵	۰,۱۲۱	۰,۰۸۸	مشارکت	عوامل مذهبی	عوامل مذهبی

بحث و نتیجه گیری

همان طور که اشاره شد به طور خلاصه میتوان گفت که همه هشت فرضیه یعنی فاکتورهای رضایتمندی، رعایت عدالت، اطلاع رسانی استقبال شورا از مشارکت مردمی، اعتمادسازی عوامل فرهنگی، اقتصادی و مذهبی بر امر مشارکت تاثیر مستقیم دارند. در ذیل به بررسی هر یک از فاکتورها می پردازیم.

فرضیه رضایتمندی مردم از عملکرد شورا بر مشارکت آنان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت بدین معنی که رضایت مندی مردم باعث افزایش مشارکت مردم می شود. این نتیجه با پژوهش (رشید یوسفی و همکاران) در مقاله بررسی روابط متقابل شهروندان و سازمان سرمایه گذاری و مشارکت های مردمی به منظور ارتقا مشارکت شهروندی، هم نتیجه می باشد. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج تحقیق (بهاری نژاد و همکاران) با موضوع بررسی اثر کیفیت محیطی بر میزان مشارکت شهروندان در اجرای طرح های توسعه شهری، هم راستا می باشد.

فرضیه رعایت عدالت بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت بدین معنی که هر چه رعایت عدالت در شورا بیشتر مشهود باشد، مردم به مشارکت بیشتر ترغیب می شوند.

فرضیه آشنایی و اطلاع رسانی وظایف شورا بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، بدین معنی که هر چه مردم با وظایف و عملکرد شورا آشنا تر باشند و شورا، مردم را بیشتر در جریان امور بگذارد و اطلاع رسانی بهتری انجام دهد، این امر موجب افزایش مشارکت مردم می شود. این نتیجه با تحقیق باغستانی برزکی (۱۳۸۷) با عنوان بررسی تأثیر آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی بر توسعه شهروندی فعال و پاسخگویی و شفافیت شهرداری تهران همخوانی دارد.

فرضیه استقبال شورا از مشارکت مردمی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، بدین معنی که استقبال کردن مسئولین و اعضا شورا از مشارکت، باعث ترغیب و افزایش سطح همکاری می گردد. این یافته با پژوهش (محمد جواد جاوید و علی فتاحی زفرقندی) در مقاله راهکارهای مشارکت مردم در اداره حکومت اسلامی یکسان می باشد.

فرضیه جلب اعتماد مردم توسط شورا بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت. بدین معنی که مسئولین و اعضا شورا می توانند با جلب اعتماد مردم توسط فاکتورهایی مانند ارائه گزارش های عملکردی شفاف و .. زمینه مشارکت هر چه بیشتر مردم را به ارمغان بیاورند. این یافته با نتایج حاصل از (راضیه قدرجانی و نیما قیطرانی) در پژوهش بررسی روش های ارتقا مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی مسکن فرسوده (منطقه جولان همدان) یکسان می باشد.

فرضیه عوامل فرهنگی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت بدین معنی که عوامل فرهنگی و فاکتورهای زیر مجموعه آن نیز بر مشارکت مردم موثر هستند.

فرضیه عوامل اقتصادی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت بدین معنی که عوامل و شرایط اقتصادی مردم بر میزان مشارکت آنان موثر خواهد بود.

فرضیه عوامل مذهبی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت بدین معنی که عوامل مذهبی و اعتقادی بر نوع و میزان مشارکت مردم موثر است. این نتیجه با نتیجه پژوهش (حسین ذبیحی و شهاب الدین همتی) در تحقیق بررسی راهکارهای ارتقا مشارکت شهروندی با تاثیر از تعالیم اسلامی هم خوانی دارد. گرچه در این مقاله

نقش عوامل مذهبی و اعتقادی را در مشارکت بسیار پر رنگ یافته بودند که گرچه در تحقیق حاضر به این نتیجه رسیدیم، ولی مرتبه اهمیت آن در رتبه هشتم بود. به نظر می رسد تفاوت نتایج از اولویت به خاطر تفاوت در جامعه آماری و کلی تر بودن مقاله مذکور می باشد.

پیشنهاد برای مجریان

پیشنهاد های ذیل به ترتیب اولویت بر اساس نتایج حاصل از میزان پاسخی که پاسخ دهندگان برای مولفه ها داده اند، قید شده است:

فرضیه رضایتمندی مردم از عملکرد شورا بر مشارکت آنان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، لذا موارد ذیل در این خصوص افزایش رضایتمندی شهروندان پیشنهاد می گردد:

- ۱- آموزش رفتارهای مناسب اداری و پرسنل (پاسخگویی با احترام و تسریع در انجام امور مراجعین).
- ۲- در دسترس بودن بیشتر اعضای شورای شهر و افزایش زمان ملاقات های عمومی.
- ۳- اهمیت به حوزه جوانان، سالمندان، معلولین و جانبازان مخصوصاً در مهندسی شهری.
- ۴- اهمیت بیشتر به حوزه ترافیک، مهندسی شهری و تابلوها.

فرضیه جلب اعتماد مردم توسط شورا بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، لذا موارد ذیل در خصوص افزایش اعتمادسازی پیشنهاد می گردد:

- ۱- حضور منظم اعضا شورای شهر در اماکن عمومی و بازدیدهای دوره ای از محله ها و ارتباط مستقیم با همه شهروندان.
 - ۲- استفاده از افراد برجسته و مورد وثوق مردم و تاکید بر ایجاد فضای همدلی بین شهروندان (احیای شورایاری ها).
 - ۳- اعطای ضمانت اجرایی و تعهد در خصوص طرح های سرمایه گذاری و ثابت ماندن ضوابط برای پروژه ها.
 - ۴- ارائه گزارشات منظم و شفاف عملکرد شورا و شهرداری مخصوصاً در خصوص مسایل مالی از طریق رسانه ها.
- فرضیه عوامل فرهنگی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت. لذا موارد ذیل در این خصوص پیشنهاد می گردد:

- ۱- گرامیداشت مفاخر، بزرگان و مشاهیر شهر و معرفی آنان به عموم مردم.
 - ۲- ایجاد بناها و المانهای مرتبط با فرهنگ بومی شهر و تقویت حس همدلی.
 - ۳- گرامیداشت و حفظ بافت تاریخی شهر و اهمیت به میراث فرهنگی.
 - ۴- برگزاری جشن ها و مراسم محلی برای بالابردن تعلق اجتماعی شهروندان.
- فرضیه عوامل اقتصادی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت. لذا موارد ذیل در این خصوص پیشنهاد می گردد:

- ۱- توجه و اهتمام در امر اقتصاد شهری و تقویت این بُعد مهم بمنظور شکوفایی و بالندگی اقتصادی.
- ۲- قرار دادن جوایز و مشوق های مالی و معنوی در راستای جبران مشارکت مردم.
- ۳- ایجاد تخفیف و شرایط مناسب پرداخت برای مشارکت کنندگان.
- ۴- دعوت از سرمایه گذاران جهت انجام سرمایه گذاری در پروژه های مختلف.

فرضیه رعایت عدالت بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، لذا موارد ذیل در جهت افزایش باور عدالت محور بودن شورا پیشنهاد می گردد:

۱- تدوین قوانین و مقررات محکم، اصولی و علمی شهری و تعیین اختیارات گروههای مرتبط و اعمال نظارت صحیح بر آنها.

۲- اعمال مدیریت صحیح و علمی بر شهرداری و سایر کارگروهها و کمیته های فنی با شورا و رعایت حقوق شهروندی.

۳- ایجاد سامانه شکایات مردمی و رسیدگی جدی به تخلفات کارکنان در راستای رفع تبعیض.

۵- ایجاد جریمه مناسب برای کسانی که از انجام تعهدات و پرداخت ها سر باز می زنند.

فرضیه آشنایی و اطلاع رسانی وظایف شورا بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت. لذا در این خصوص موارد ذیل پیشنهاد می گردد:

۱- فرهنگ سازی و آگاه سازی شهروندان از طریق نشریه ها و رسانه ها به شکلی هدفمند جهت مشارکت هرچه بیشتر.

۲- ارائه آموزشهای مناسب شهروندی از طریق استقرار واحد آموزش شهروندی در چارت سازمانی شهرداری.

۳- آگاه سازی مردم با وظایف، کارکرد و رویه های شورای شهر.

۴- آشنای مردم با نحوه تعیین تعرفه ها و قید کردن روش محاسبه آن در برگه های عوارض.

فرضیه عوامل مذهبی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، لذا موارد ذیل در این خصوص پیشنهاد می گردد:

۱- مطرح شدن اهمیت مبحث مشارکت در مساجد و اماکن مذهبی با کمک روحانیون.

۲- اشاره و تبلیغ آموزه های دینی و احادیث مبتنی بر اهمیت مشورت.

فرضیه استقبال شورا از مشارکت مردمی بر مشارکت شهروندان در مصوبه های شورای شهر تاثیر دارد، مورد تایید قرار گرفت، لذا موارد ذیل در این خصوص پیشنهاد می گردد.

۱- تدوین قانون مشارکت شهری در قوانین اجرایی شهرداری ها که ضمن ساماندهی اینگونه مشارکتها آنها را از حالت عرفی و تشریفاتی به صورت قانونی در آورده که اجرای آن برای عموم مردم یک هنجار اجتماعی می گردد.

۲- برنامه ریزی های محله مبنا با الگوهای مشارکتی شورایی در محلات با تقویت احزاب و انجمن های خیریه و NGOها.

۳- حضور نخبگان، اندیشمندان، نمایندگان محلی یا نماینده اصناف و کارشناسان محلی در جریان تصمیم گیری.

۴- انجام نظر خواهی، پرسش ها و تحقیقات محلی قبل از انجام یا تصویب یک پروژه و اولویت بندی بر اساس نیاز شهروندان.

محدودیت های پژوهش

با توجه به موضوع تحقیق، نتایج به دست آمده فقط قابل تعمیم به شهر همدان و مباحث شورای شهر این شهر را دارد و نتایج برای سایر شهرها یا شوراهای محلی ندارد. نکته دیگر در مورد موضوع تحقیق آن است که این پژوهش فقط به بررسی هشت عامل از عوامل موثر بر مشارکت پرداخته و قطعاً عوامل زیاد دیگری نیز بر این مقوله تاثیر گذار هستند. همچنین مباحث مورد تحقیق، بیشتر از دید مدیریتی صورت گرفته و بررسی از سایر دیدگاه ها مقدور نبوده است. با توجه به اینکه موضوع تحقیق در شهر همدان و مناطق چهار گانه آن بوده است و فقط مسایل و عوامل موثر بر شهروندان همدانی مورد بررسی قرار گرفته است، لذا این تحقیق برای سایر شهرهای استان یا شهرهای دیگر ایران قابل تعمیم نمی باشد. عدم همکاری بعضی از پرسنل و اعضای شورای شهر به رغم مطلوبیت موضوع برای آنان، از جمله مواردی بود که باعث کاهش سرعت پژوهش گردید.

پیشنهاد برای پژوهش های آتی

- ۱- با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق مبنی بر اهمیت عمل رضایتمندی بر ارتقا مشارکت پیشنهاد می شود که محققان آتی درخصوص شناسایی عوامل موثر بر رضایت شهروندان را بررسی کنند.
- ۲- با در نظر گرفتن نتایج حاصل از این تحقیق مبنی بر اهمیت اعتماد سازی بنابراین پیشنهاد می شود در خصوص راهکار های جلب اعتماد و افزایش اعتماد پذیری مطالعه و تحقیق صورت پذیرد.
- ۳- با توجه به یافته های تحقیق مبنی بر اهمیت عوامل فرهنگی و اقتصادی بر مشارکت، حاصل از نتایج سئوالات پرسشنامه در خصوص عوامل موثر در این زمینه، تحقیق و پژوهش بعمل آید.
- ۴- همچنین با توجه به یافته های حاصل از جمع بندی نتایج ادبیات موضوعی و پیشینه تحقیق و تجزیه و تحلیل نتایج آزمونها و یافته های تحقیق پیشنهاد می شود دانشجویان، اساتید و محققین «الگوی مفهومی ۸ عاملی موثر بر مشارکت» بدست آمده از این تحقیق را به عنوان یک مبنا و چارچوب مورد توجه و تحقیق قرار دهند و هر عامل را با تحقیق بر روی زیرعوامل های مربوطه تقویت و کاملتر نمایند.

منابع

- ✓ ایز ایران، (۱۳۹۳)، آموزش SPSS فارسی، تهران: ایز ایران.
- ✓ آذر عادل، مومنی، منصور، (۱۳۸۹)، آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد اول و دوم، انتشارات سمت.
- ✓ پیشگامی فرد، زهرا، واعظی، مهسا، (۱۳۹۳)، چالش های شورای شهر در مدیریت شهری تهران، کنگره ژئوپلتیک.
- ✓ حاجی اسماعیلی، محمد، خلیلیان، سمانه، (۱۳۹۱)، نقش مشارکت شهروندی در ارتقا مدیریت شهری و سطح رضایتمندی مردم، همایش آرمان شهر.
- ✓ حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۹۳)، روش تحقیق در علوم انسانی، تهران، نشر نور.
- ✓ خاکی، غلامرضا، (۱۳۹۱)، روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی، تهران: نشر درایت.
- ✓ ذبیحی، حسین، همتی، شهاب الدین، (۱۳۹۲)، بررسی راهکارهای ارتقا مشارکت شهروندی با تاثیر از تعالیم اسلامی همایش معماری پایدار.

- ✓ سازمان شهرداری ها، (۱۳۹۲)، مجموعه قوانین و مقررات شورای اسلامی، تهران: نشر سمت.
- ✓ سرداربنده، رضا، پور طهماسبی، سیاوش، (۱۳۹۳)، راهبرد شورای اسلامی شهر در مشارکت های مردمی و نقش آن در توسعه مدیریت شهری.
- ✓ صداقت، ابوذر، خضری، محمد، (۱۳۹۲)، شورای شهر عالیترین نهاد مردم سالاری دینی و مشارکت اجتماعی در توسعه پایدار شهری همایش معماری پایدار.
- ✓ علوی تبار، علیرضا، (۱۳۷۹)، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها انتشارات شهرداری.
- ✓ فر آر، دیوید، (۱۳۹۲)، مدیریت استراتژیک، پژوهشهای فرهنگی (ترجمه دکتر محمد اعرابی).
- ✓ قدرجانی، راضیه، قیصرانی، نیما، (۱۳۹۱)، بررسی روش ارتقا مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی مسکن فرسوده، مجله هفت حصار.
- ✓ محمود نژاد، فاطمه، امید قانع، روح الله، (۱۳۹۲)، بررسی نقش مشارکت مردمی در ارتقا تنوع و امنیت در راستای ایجاد سرزندگی در محلات شهری (محلله کلپا همدان)، مجله هفت حصار.
- ✓ معین، محمد، (۱۳۶۰)، فرهنگ فارسی معین، انتشارات امیرکبیر.
- ✓ منتظری، علی اکبر، (۱۳۸۶)، مجموعه قوانین و مقررات شوراهای اسلامی، انتشارات قم.
- ✓ منصور، جهانگیر، (۱۳۸۱)، مجموعه قوانین و مقررات مربوط به شهر و شهرداری، نشر دوران.
- ✓ نوروزی، کامبیز، (۱۳۹۰)، بررسی قانون شهرداریها، انتشارات سازمان شهرداریها.
- ✓ یاری حصار، ارسطو، (۱۳۹۰)، شورایاری نگاهی نو به مدیریت انتشارات آستان قدس به نشر.
- ✓ یوسفی، رشید، حیدری، وحدت، نمازی، اکبر، کاظمی، سمیرا، (۱۳۹۳)، بررسی متقابل شهروندان و سازمان های سرمایه گذاری و مشارکت های مردمی به منظور ارتقا مشارکت شهروندی (شهر تهران)، کنگره معماری و توسعه شهری.